

RhetoricaScandinavica

Online, vol 27 / 2023

TEMA:
Sosiale bevegelser

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 86 - 2023

Rhetorica Scandinavica

retorikforlaget.se

Huvudredaktör Eirik Vatnøy
eirik.vatnoy@iln.uio.no

Redaktion Janne Lindqvist
Øyvind Ihlen
Sine Nørholm Just

Redaktionsråd

Kjell Lars Berge, Oslo	Christine Isager, København
Otto Fischer, Uppsala	Christian Kock, København
Jonas Gabrielsen, Roskilde	Marie Lund, Aarhus
Marie Gelang, Örebro	Brigitte Mral, Örebro
Lennart Hellspong, Södertörn	Anders Sigrell, Lund
George Hinge, Aarhus	Jan Svennevig, Oslo
Elisabeth Hoff-Clausen, København	Orla Vigsø, Göteborg
Jens Elmelund Kjeldsen, Bergen	

Beställ/bestil På Retorikförlagets hemsida kan du beställa nummer från Rhetorica Scandinavicas arkiv:
www.retorikforlaget.se

Administration Retorikförlaget AB, Drottninggatan 30, S-252 21 Helsingborg, Sverige
rhetorica@retorikforlaget.se · www.retorikforlaget.se

**Kontakt:
Danmark** Sine Nørholm Just, Institut for Kommunikation
og Humanistisk Videnskab, Roskilde
Universitet, Universitetsvej 1, Bygning: 40.3, 4000 Roskilde
Tel. +45 4674 3363, sinenjust@ruc.dk,

Norge Øyvind Ihlen, Institutt for medier og kommunikasjon, Universitetet
i Oslo, Postboks 1093 Blindern, 0317 Oslo
Tel: +47 22850422, oyvind.ihlen@media.uio.no

Sverige & Finland Janne Lindqvist, Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala
Universitet, Box 632, 751 26 Uppsala
Tel: +46 (0)18-471 2960, janne.lindqvist@littvet.uu.se

© Författarna & Retorikförlaget AB 2023.

Alla rättigheter förbehålles. Kopiering utan förlagets medgivande är förbjuden. Gäller även för undervisningsbruk.

Ansvarig utgivare enligt svensk lag: Peter Ström-Søeberg
ISSN 1397-0534 (print) / 2002-7974 (online)

<https://doi.org/10.52610/CMUC2085>

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 2002-7974

No 86, 2023, pp 105-121, Publisher: Retorikförlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/rhs.v27i86.303>

Author Turið Nolsøe, University of Copenhagen

 <https://orcid.org/0000-0002-3637-0797>

Title Biopolitical deliberation: the Faroese abortion movement as rhetorical reproductive citizenship [”Biopolitisk deliberation: den færøske abortbevægelse som retorisk reproduktivt medborgerskab”].

Abstract A new social movement arose in 2018 in the Faroe Islands, when the organization Frítt Val, fighting for increased access to abortion, was formed. This article analyses the movement’s campaigns as a form and expression of rhetorical reproductive citizenship, or what I in reference to Michel Foucault’s authorship call biopolitical deliberation, underscoring how we can understand institutional power through resistance to it. In campaigns which focus on multivocal and multifarious experiences with abortion, Frítt Val describes the restrictive norms for reproduction in the current legislation, and by analysing these I argue for accommodating Foucault in rhetorical theory, and for how concepts such as counter conduct (*contre-conduit*) should have a place in rhetorical studies of social movements.

Keywords Rhetorical citizenship, reproductive citizenship, abortion rhetoric, *contre-conduit*, Michel Foucault, social movements

*Turið Nolsøe er ph.d.-stipendiat ved Sektion for Retorik,
Institut for Kommunikation, Københavns Universitet.
0000-0002-3637-0797 / turidn@hum.ku.dk*

Turið Nolsøe:

Biopolitisk deliberation

Den færøske abortbevægelse som retorisk reproduktivt medborgerskab

En ny social bevægelse på Færøerne så dagens lys i 2018, da foreningen Frítt Val, der kæmper for fri abortret, blev stiftet. I denne artikel analyseres bevægelsens kampagner som en form og udtryk for retorisk-reproduktivt medborgerskab, eller hvad jeg med henvisning til Michel Foucaults forfatterskab kalder biopolitisk deliberation, og understreger hvordan institutionel magt kan forstås gennem modstanden til den. Gennem kampagner der fremhæver flerstemmige og mangfoldige oplevelser med abort, belyser Frítt Val den nuværende lovgivnings indskrænkende norm for reproduktion, og med afsæt i analyser af disse, plæderer jeg for at imødekomme Foucaults plads i retorisk tænkning, og hvordan begreber så som modhandling (*contre-conduit*) også bør finde vej i ind i retoriske analyser af sociale bevægelser.

Moderskab og medborgerskab

Den franske, neo-malthusiske feminist, Nelly Roussel, rejste i starten af det 20. århundrede rundt i Frankrig og talte for reproduktive rettigheder, om prævention og om konsekvenserne ved uønskede graviditeter. I en af disse taler erklærede hun at ”En kvindelig medborger skal skabes!” og fremhævede relationen mellem moderskab og medborgerskab (Roussel, 1994). En relation, hvor det ene ifølge Roussel udelukkede det andet, da gentagne graviditeter samt mødres rolle i hjemmene, forhindrede kvinders deltagelse i de fora, hvor deliberation om samfundets idealer og udformning fandt sted.

Denne artikel tager også udgangspunkt i relationen mellem medborgerskab og moderskab, eller fravalget af samme, idet jeg undersøger et eksempel på en social bevægelse der går i dialog med gældende opfattelser af abort. Mens abortrettigheder

og aktivistisk retorik om disse skaber store bevægelser verden over, illustrerer denne case, hvordan små greb også kan skabe forandringer, og skabe forståelse for hvordan disse opstår. Især i samfund og kontekster, hvor debatten om abort og reproduktive rettigheder generelt er præget af nødvendigheden for anonymitet og risikoen for personlige konsekvenser. Mens lande som Irland måske overraskende legaliserede abort i 2018, efter at have haft et religiøst baseret forbud siden 1981 (og en straffesamme for abort der er meget ældre), afviste den amerikanske højesteret den historiske Roe vs. Wade-dom i 2022, hvilket betyder at abortforbud nu tillades i staterne i USA. Disse skridt, der tages for og mod reproduktiv frihed, understreger at aktivisme kan afføde forandringer, samtidig med at idéen om at disse forbliver permanente udfordres. Dermed er det ikke mindre relevant at undersøge bevægelser for individers reproduktive rettigheder, men derimod påtrængende at undersøge retorikken for fri abort og de institutionelle rammer den fødes af og taler ind i.

Modsat de andre lande i Norden har Færøerne en restriktiv abortlovgivning, der kun tillader abort i visse tilfælde (Lov nr. 177, 1956). Hvor Danmark i 1970 afskaffede loven, der stadig er gældende på Færøerne, og i 1973 indførte den fri abortret, så afviste den færøske regering at indføre samme lov på Færøerne. Til trods for at abortloven på det tidspunkt var en del af rigets *fællesanliggender*, og altså ikke et område som Færøerne havde officiel lovgivende og administrativ myndighed over (som f.eks. kommunale forhold og sundhedsvæsen, der med Hjemmestyreløven blev anført som færøske *særanliggender*), så er praksis, at den færøske regering får forslag fra Folketinget til betænkning og har retten til at afvise disse (Lov Om Færøernes Hjemmestyre, 2005). Således var abortloven dengang formelt et anliggende for hele det danske kongerige, mens den i 2018 blev overtaget af den færøske regering, som del af familie, arve- og personretten, og var blandt de sidste områder, der kunne overtages uden nærmere forhandling af Færøernes overordnede forhold til kongeriget Danmark (Overtagelsesloven, 2005).

Den overtagelse førte ikke umiddelbart til politisk debat om, hvorvidt den færøske abortlovgivning skulle ændres, men dog tog en offentlig modstand mod de nuværende rammer for reproduktive normer form.

Den første abortbevægelse på Færøerne bliver til

Fritt Val startede som en græsrodsbevægelse i 2017, og er i dag en aktiv organisation, der fører kampagner på sociale medier og arrangerer events med fokus på abort og reproduktive rettigheder. Med en flad struktur i bestyrelsen knyttes bevægelsens ethos ikke til de mennesker, der står for arbejdet, men snarere til en kollektiv afsenderrolle der spejler omfanget af støtter, som foreningen taler på vegne af. Dette kom til udtryk i foreningens første oplæg til debatten, som jeg vender tilbage til, der belyste bevægelsens synspunkter og startede en underskriftsindsamling, hvor enhver kunne tilføje sit navn og udtrykke sin støtte til en friere abortlovgivning på Færøerne (frittval.fo/press-faq)¹. Dette vidner om det nødvendige fokus på

1 Her er det relevant og nødvendigt at nævne, at jeg selv står som underskriver og var med

handling og tekster fremfor isolerbare grupper af mennesker, når vi studerer sociale bevægelers retorik (Cox & Foust, 2009; Pason, 2017). Når jeg i denne artikel analyserer Fritt Vals oplæg og kampagne er det som et eksempel på udøvelse af retorisk medborgerskab og et forsøg på at omformulere reproduktivt medborgerskab (reproductive citizenship) på Færøerne (Turner, 2001; Roseneil et al., 2013). To begreber, som jeg mener med fordel kan kombineres.

Medborgerskab: retorisk og reproduktivt

Retorisk medborgerskab er et velkendt begreb for de fleste af dette tidsskrifts læsere. Kortfattet omhandler det den diskursive dimension af demokratisk deltagelse i et givent samfund (Kock & Villadsen, 2014, 2017). Begrebet fokuserer på den offentlige samtales demokratiske potentiale, som samskabende platform for samfundets udformning og normer, og udtrykker individer og gruppers rolle og opgave som medkonstituerede for den offentlige diskurs. Som en form for paraplybegreb inviterer retorisk medborgerskab til en vifte af analytiske og kritiske tilgange til diskursiv handling i samfundet.

Begrebet *reproduktivt medborgerskab* er udviklet af antropolog Brian Turner, som det ene led i en tredelt formation af medborgerskab i moderne samfund (Turner, 2001, 2008). Sammen med rollen som *soldat* og som *arbejder*, har det at blive *forælder* været en central del af individets forpligtelser overfor fællesskabet, hvor individets bidrag udveksles til personlige rettigheder. De første to er dog ifølge Turner gledet ud af det nutidige samfunds centrale rollefordeling, da “the casualization of labour and the technological development of war have eroded work and war as routes to active citizenship” (Turner 2001, 189). Tilbage er rollen som forælder, eller den reproduktive medborger, der bidrager aktivt til samfundets biologiske overlevelse, og kompenseres økonomisk, socialt og diskursivt (Roseneil et al., 2013). Økonomisk via de tillæg og fradrag forældre har ret til, socialt via de fællesskaber der dannes omkring børn og deres forældre, og diskursivt via den italesættelse af forælderrollens værdi og nødvendighed, for blot at komme med nogle illustrative eksempler.

Reproduktivt medborgerskab tager teoretisk afsæt i Michel Foucaults governmentality-begreb, hvor formationen af den reproduktive medborger skal forstås ud fra “mechanisms through which different historical configurations of actors [...] use legislative controls, economic inducements, moral injunctions, direct coercion,

---

til at skrive et udkast til nævnte oplæg i sin tid, der siden blev omskrevet mange gange af mange mennesker. For transparens vil jeg definere min rolle i Fritt Val som at jeg støtter foreningen og dens sag, og bidrager i et begrænset omfang med råd og refleksioner om abortretorik, når aktive medlemmer henvender sig. I et temanummer om sociale bevægelser og aktivisme er forskerens rolle som deltager central, men da det ikke er omdrejningspunktet for min analyse, og dermed risikerer at fordreje fokus i artiklen, uddyber jeg ikke dette perspektiv på relationen mellem analyseobjekt og forsker. Som retorisk kritiker analyserer jeg artefakter, jeg mener er værd at tale om, og følger de faglige normer omkring redelighed og argumentation, selv om personlige erfaringer er med til forme, hvordan jeg udvælger (Wander & Jenkins, 1972, s. 449–450). Sådan er det for de fleste.

and ethical incitements to produce, monitor, and control reproductive behaviours and population practices” (Morgan & Roberts, 2012, p. 241). Disse styringsmekanismer kommer til udtryk i institutioners rammesætning af individers rettigheder og pligter, men udtrykkes også igennem diskurs der former sig gennem alle samtaler, der påpeger forældrerammens frihed og begrænsninger. Som det bliver understreget i flere undersøgelser, så opleves Færøerne ofte som et samfund med ”traditionelle”, heteronormative familiestrukturer orienteret mod børn og prokreation, hvor kønsrollemønstre rammesætter moderskab som ideal for den færøske kvinde (Gaini, 2019; Hayfield, 2018; Hermannsdóttir, 2022).

Et fokus på reproduktivt medborgerskab gør det dermed muligt at undersøge en af de måder, hvorved ”human beings are made subjects”, som Foucault selv har defineret sit overordnede bidrag til idéhistorien (Foucault 1982, 777). Hvordan mennesker bliver gjort til subjekter rummer en flertydighed, som det danske sprog ikke altid gengiver, da det at blive et subjekt både refererer til selverkendelse og underkastelse: at blive et subjekt er at *blive til* ved at *indordne* sig, kunne man også sige. I retorikfaglige kredse defineres subjektpositioner ofte som en rolle i teksten – eller dét at træde i karakter som én af Edwin Blacks *second personae*, som Maurice Charland formulerer det (Charland, 1987). Disse subjektpositioner opstår og forsvinder, og er angiveligvis af mindre deterministisk karakter end subjektets underkastelse i Foucaults diskursanalyser. Sådan en fortolkning ligger tilsyneladende til grund for Michael Billigs redegørelse for hvorfor hans retoriksyn ikke er foreneligt med Foucaults forfatterskab, da det udgør en negativ begrænsning for menneskets mulighedsrum, hvor ”opposition becomes unthinkable, so long as these regimes [of power and discipline] are in place” (Billig, 1996).

Så hvorfor trækker jeg Foucault ind i *Rhetorica Scandinavica*s temanummer om sociale bevægelser, og den forandring vi anser som mere eller mindre handlekraftige oratorers fortjeneste? Eller som Barbara Biesecker har spurgt:

“Given that Foucault’s work appears to have undermined the liberal view of self-determination as the basis and condition of possibility for freedom, and seems to have flagrantly dismissed the deeply entrenched view of our discipline that the existing social order - its relations of exploitation, domination, and oppression - can be transcended through symbolic intervention and collective recognition and resistance, why have we welcomed him into the house that Aristotle built?” (Biesecker, 1992, p. 351)

På trods af nogle retoriske kritikeres reservationer overfor Foucaults magtforståelse, finder jeg hans tænkning relevant og nødvendig for mit fokus her. Når jeg således vil undersøge den diskursive forhandling af reproduktive roller i Frítt Val’s kampagne, så mener jeg dels det er nødvendigt og dels frugtbart at forstå denne praksis i tværbegrebsligt perspektiv med fokus på den institutionelle rammesætning som reproduktivt medborgerskab forudsættes af, kombineret med hvordan retorisk medborgerskab kan fremhæve et vernakulært engagement med den offentlige diskurs. Denne kombination kunne også kaldes bio-politisk deliberation i et forsøg på at understrege dets centrale overlap, nemlig udformningen af samfundet gennem

diskurs, hvor fokus er selvsamme samfunds reproduktive grundlag.

Biopolitisk deliberation: en præcisering

Foucaults forfatterskab har både før og efter Bieseckers artikel inspireret kritiske retoriske studier og anden retorisk teordannelse, om end det er kommet til større udtryk i amerikanske udgivelser end f.eks. nærværende tidsskrift.

I sin artikel om ”Critical Rhetoric. Theory and Praxis” påpeger Raymie McKerrow den kritiske retoriks formål i at udføre en *critique of domination* samt en *critique of freedom* (McKerrow, 1989). Hvor den første del fokuserer på magtdiskurser som social praksis, der udøver kontrol og dominerer individer, fokuserer den anden på magtens ”mikrofysik” for at forstå, hvad der rammesætter idéen om frihed i et givent samfund (McKerrow 1989, 98). Samlet set lægger disse et horisontalt og vertikalt perspektiv på, hvordan virkelighed og sandhed skabes diskursivt, og fremhæver samfundets og dermed subjektets sandhed som et resultat af vedblivende social praksis: den kritiske retoriker stiller sig i opposition til dette i forsøget på at afdække, hvordan subjekter underlægges denne sandhed.

Denne processuelle skabelse af sandhed og den kritiske retorikers ansvar for at afsløre den, kritiserer Barbara Biesecker dog for at være en snæver forståelse for magt, da den kritiske retorikers udfordring af dominans og frihed i bedste fald kun bliver endnu en udskrift fra det magtapparat, som ordinerer subjektets frihed (Biesecker, 1992, p. 354). I stedet er det afgørende at anerkende Foucaults magtbegreb som et ustabil, ikke-monumentalt og dermed ikke nødvendigvis negativt værktøj, der underkaster borgere. Via Gayatri Spivaks udlægning af Foucaults brug af ordet *magt*, som i engelsk oversættelse udviser den flertydige betydning af det franske *pouvoir*, giver Biesecker os adgang til magtens produktive potentiale: *pouvoir* betyder lige så meget *at kunne* som *magt*, hvilket det engelske ord *power* ikke giver. På dansk kan vi derimod sige *at kunne*, og ordet *kunnen* ligger måske nærmere en sammentrækning af begrebsparret *pouvoir/savoir* end *knowledge/power* gør. Dette fremhæver det mulighedsrum, som magten også kan defineres som; hvor diskursen rummer den kunnen, der skaber rammer for subjektivering. Vores subjektivitet bliver således skabt af denne kunnen, og målet for subjektet er ikke frihed fra at blive skabt diskursivt, men snarere *modstand* mod de indsnævrende, disciplinerende former, der adskiller os i de normale og unormale, sunde og syge, borgere og forbrydere. Modstand, især i relation til biopolitik, er også et af de centrale temaer i den senere Foucault, især i arbejdet med *Seksualitetens historie* (Foucault, 1984; Siisiäinen, 2019). Modstand der kommer til syne som sprækker i den vævning af sandheden, som vores diskurs forbinder som et bagtæppe for vores erkendelse. Disse sprækker former ikke nødvendigvis en ny og anden subjektivitet, men synliggør hvilke udsagn og sociale praksisser, der etablerer den indtil videre gældende. Eller ”et gældende syn på abort”, som jeg lagde ud med at nævne Fritt Vals udfordring af.

Kendall Phillips understreger også hvordan modstand ikke opstår spontant, men udspringer af ujævnheder og modsigelser i allerede eksisterende diskursive formationer (Phillips, 2002, 2015). Phillips plæderer i ”The Event of Dissension: Recon-

sidering the Possibilities of Dissent” for, hvordan Foucauldianske begreber kan udvide en retorisk forståelse af dominerende diskurser og modstanden til dem (2015). I kontrast til Robert Ivies arbejde med, hvordan dissens tager form, så fokuserer Phillips ikke på den udfordrende retors’ manøvrer (Ivie, 2015), men hellere “the conditions in which the rules of broader socially based consensus can be violated and the way in which a new voice, the dissenting voice, can emerge” (Phillips, 2015, s. 61). Til trods for den umiddelbare værdi i at lægge vægt på den udfordrende stemme, så undgår dette fokus på hvordan modstand afledes af de selvsamme rammer som den udfordrer, at forenkle samspillet mellem retor og omgivelser:

“Such a perspective does not evacuate any sense of human agency and embrace a purely random set of external historical determinants, but points us towards the conditions in which people are afforded a space in which to question the intelligibility provided by the dominant social consensus, to push back against the identity into which they have been placed and to think differently” (Phillips, 2015, s. 67)

Phillips’ artikel indeholder således endnu et argument mod synet på Foucaults forfatterskab som anti-humanistisk og uforeneligt med retorikkens produktive potentiale. Selv om jeg således forsøger at understrege at et Foucauldiansk blik på diskurs og subjektivisering ikke kun ser et deterministisk magtregime, så står jeg ved den forskydning det har haft i forhold til den handlekraft, vi tilskriver individer. Blandt relevante bidrag til den retoriske diskussion af menneskelig handlekraft, står Joshua Gunn og Christian Lundberg’s “Ouija board, are there any communications?” (2005), hvor de kritiserer den ”postmodernistiske”-stråmand, der spørger i humanistiske forståelser af handlekraft og subjektivitet, og bruger ouija-brættet som metafor for hvordan agent og agency kan adskilles uden en grundlæggende afvisning af fænomenet handlekraft.

Kathryn Kohrs Campbell imødekommer også den poststrukturalistiske destabilisering af subjektet og dets handlekraft i sin artikel ”Agency: Promiscuous and Pro-teen” (2005). Frem for at fokusere på det isolerede individ og en forestilling om dets iboende handlekraft, så foreslår Campbell at handlekraft:

“(1) is communal and participatory, hence, both constituted and constrained by externals that are material and symbolic; (2) is “invented” by authors who are points of articulation; (3) emerges in artistry or craft; (4) is effected through form; and (5) is perverse, that is, inherently, protean, ambiguous, open to reversal” (Campbell, 2005, s. 2)

Retorisk handlekraft findes altså, og opstår i symbolske og materielle fællesskaber, hvor en retor, der mestrer retorikken som håndværk, ikke er ophav men artikulationspunkt for en påvirkning, der skabes gennem retorisk form – uden nogen visshed om at denne påvirkning fører til det ønskede resultat. Som regel sker der dog noget, og dette vil jeg undersøge igennem Fritt Vals kampagner som retorisk modstand – eller nærmere mod-handlinger, der anskueliggør den institutionelle rammesætning eller *kunnen* der i forvejen er etableret.

For at vende tilbage til det centrale begrebspar, retorisk og reproduktivt medborgerskab, så supplerer de hinanden i et kritisk fokus på, hvem der deltager i den offentlige diskurs og hvordan normerne om den ideelle reproduktive medborger hermed kan udvides. Retorisk medborgerskab er som sagt et paraplybegreb, der både rummer et normativt ideal og en tilgang til politisk deliberation, og derfor mener jeg også at et blik for, hvordan sociale bevægelser forsøger at genforhandle den reproduktive medborgerskabsrolle, relevant kan defineres som et studie af retorisk medborgerskab. Det centrale er dog ikke at antage, at den politiske deliberation, som analyseres konstituerer en ny subjektivitet, eller omvælter den hidtil gældende institutionaliserede norm for reproduktion ved sin blotte forekomst. Snarere ønsker jeg at se på denne modstandsdiskurs som født af de institutionelle rammer, som den forsøger at rykke ved.

Afledte modhandlinger

I den kommende analyse anskuer jeg Fritt Vals kampagne på sociale medier, #MinAbort, som et eksempel på *modhandlinger*,² eller omskiftelige og spredte artikulationspunkter for modstand (Death, 2010, s. 239, 2016). Som begreb er det en oversættelse af Foucaults *contre-conduit*, og mit forsøg på at operationalisere Carl Deaths afledte tilgang til sociale bevægelser i en retorisk sammenhæng. Death plæderer for et Foucault-inspireret syn på protester, modstand og sociale bevægelser, hvor ”counter-conduct” ikke skal ses som en radikal afvisning af alle subjektive underkastelser eller magtformer. Dette er som bekendt umuligt, og magt betegner som nævnt også et produktivt potentiale, så ”counter-conduct” skal snarere ses som en afledt del af magten i form af den modstand, der udtrykker ”the will not to be governed thusly, like that, by these people, at this price” (Death, 2010, s. 236; Foucault, 2007, s. 75). Med afledt forstås modstandshandlingen som dialektisk forudsat af magtapparatet den anfægter. Ved at kalde dette *modhandlinger*, understreger jeg den vedholdende serielle aktivitet, der måske kan opsummeres som modstand, men analytisk er interessant på et handlingsorienteret mikroplan. Handling er også det, som vi retorikere er vant til at anskue sproget som, og som jeg lagde ud med at understrege, så er det et relevant snit at lægge for en analyse af sociale bevægelser.

Et dialektisk forudsat begrebspar i retorikfaget er som bekendt også den *institutionelle* og den *vernakulære* retorik. Jeg abonnerer her på Robert G. Howards forståelse af det vernakulære som en modus, fremfor en afsenderbaseret identitet (som Kent Ono og Jon Sloops vernakulære agenter) eller en social kraft (som Gerard Hauser’s vernakulære agency) (Howard, 2010). Det primære er dog Howards redegørelse for det vernakulære, hvor han beskriver begrebet som en agency affødt af dets dialektiske strukturering overfor det institutionelle: ”Even as it expresses its alterity, it acknowledges the priority (the dominance) of its masters: the institutional forms that allow its voice to be heard as alternate” (Howard, 2010, s. 251). Det vernakulære henter dermed agency i sin modsætning til institutionen, som den er

2 Dette er min egen oversættelse af *contre-conduit/counter-conduct*.

strukturelt forudsat af: for en udfordring kræver noget at udfordre. Jeg kalder dem med vilje ikke binære begrebspar, for denne forudsætning kan anskueliggøre modhandlingen som et afledt produkt eller en art samarbejde. Eller, for at trække trådene tilbage til Foucaults tænkning, men i Lauri Siisiäinenens udlægning:

“In other words, the potentials for resistance are co-produced within and through the functioning of governmental apparatuses themselves, not emanating from some transcendent source, somewhere ‘beyond’ the operation of conductive power” (Siisiäinen, 2019, s. 2)

Altså: ingen modstand uden magt og intet vernakulært uden institutioner.

I det følgende vil jeg analysere den færøske abortlovs logik og normer, og således påpege, hvordan de institutionelle rammer på Færøerne regulerer befolkningen og dens ønsker om at fravælge graviditet, og hvordan kritikken af den synliggør dens snævre normer. Jeg vil gennemgå den færøske abortlov i kontrast til den nuværende danske og fremhæve dens centrale norm for reproduktion, for derefter at se på Frítt Vals kampagner som modstand til denne. Således vil jeg synliggøre den norm, som lovgivningen repræsenterer samt belyse, hvordan ”lovgivningen legitimerer sig” (Kroløkke & Hermann, 2019, s. 49).

Den institutionelle ramme

Den færøske abortlovgivning er den samme, som Danmark havde indtil 1970, hvor den blev afskaffet og i 1973 erstattet med den lovgivning der i folkemunde kaldes *den fri abort*. Loven fra 1956 stipulerer fire hovedårsager til at abort kan tillades, som kan opsummeres som den medicinske, strafferetlige, eugenetiske og defektbaserede årsag. Den første tillader abort i tilfælde af at den gravides liv eller helbred er truet; den anden handler om tilfælde hvor graviditeten er et resultat af kriminel handling, såsom voldtægt; den tredje omhandler fosterets arveanlæg, der kan give ret til abort; mens den fjerde indikation, fremhæver situationer, hvor den gravide på en eller anden vis skønnes *uegnet* til moderskab.

For at sætte 1956-loven i kontekst, kan den ses som en videreudvikling af den første danske abortlov fra 1937, hvor den danske stat ønskede at komme farlige aborter til livs, og således støtte gravide, der var kommet i en uønsket situation (Nexø, 2005). Dette skal ikke forstås som første gang abort fremstilles som ulovligt, da både Danske Lov og den generelle straffelov af 1866 forbød abort, men snarere som første gang abort til dels gøres lovlig. Ved en betænkning påbegyndt i 1950'erne, blev visse aspekter af den gældende lov fremhævet, såsom det psykiske helbreds ligeværdige status som medicinsk årsag og tilføjelsen af den defektbaserede årsag, mens fri abortret blev diskuteret, men ikke indlemmet i loven. Dette blev efterfølgende det centrale omdrejningspunkt for abortdebatten i Danmark, hvilket førte til 1973-loven om fri abortret til og med en graviditets 12. uge.

Lovene fra 1956 og 1973 er grundlæggende forskellige. Det mest centrale, udover den ubetingede ret til abort indtil 12. graviditetsuge, er abortlovens bevægelse fra strafferetten til civilretten. Denne skelsættende forskel adskiller en tidligere forståel-

se af abort som grundlæggende ulovlig, bortset fra i visse situationer, til nu at være grundlæggende lovlig. Fra 1973 skulle der således ikke foreligge en årsag til at den gravide ønskede at afbryde sit svangerskab indtil 12. graviditetsuge.

Dette er dog stadig gældende på Færøerne, hvor myndighederne takkede nej til at indføre den nye abortlov (F.L. j.nr. 927-7/1976)³. En gravid, der ikke ønsker at gennemføre sin graviditet, skal således gå til egen læge med en forklaring på hvorfor, og med dennes tilladelse henvises til den gynækolog, der skal udføre aborten, som forud for indgrebet også skal give tilladelse.

Loven står i kontrast til et syn på graviditet som en negativ konsekvens af et aktivt seksualliv. Den grundlæggende hjemmel i loven er således at en graviditet altid er ønskelig og et fravalg er ulovligt, undtaget i visse tilfælde, hvilke fremgår af den positivt definerede liste. Denne liste omfatter dog ikke praktiske forhold, såsom mislykket prævention, eller emotionelle forhold, såsom manglende ønsker om at blive forældre. Det psykiske aspekt af den medicinske årsag legitimerer dog hensyn til psykiske konsekvenser, men som det beskrives i Frítt Vals kampagner, så kan denne indikation føre til en journalnotits om den gravides psykiske sårbarhed. At ikke ville blive mor kan således kategoriseres som en psykisk brist – for lige at henvise den færøske abortlovgivning en plads i *Galskabens historie*. Vægten på lægens beslutnings- og vurderingsevne af menneskers livsvilkår vidner om dikotomien i abortdiskurser mellem *rationelt sundhedspersonale* overfor *irrationelle abortsøgende kvinder* (Beynon-Jones, 2013)

Den kategorisering, sammen med den positivt definerede listes udtryk for at årsagerne til at ønske en graviditet afbrudt er begrænsede og kan opsummeres, negerer den opfattelse at moderskab er noget man kan ønske at vælge fra, og at årsagerne hertil kan være lige så forskellige som de gravide. Jeg vil dermed opsummere de primære kendetegn og den grundlæggende logik i 1956-loven, i tillæg til dens kategorisering af abort som *grundlæggende ulovlig*, som udtryk for *moderskabets umiddelbare ønskelighed* og årsagerne til fravalg som *positivt definerede og begrænsede*.

Den vernakulære respons

Det lovområde der vedrører abortloven blev overtaget af færøske myndigheder den 29. juli 2018, hvor person-, arve- og familieretten, jævnfør Overtagelseslovens ramme, blev færøsk særanliggende (Overtagelsesloven 2005; Samgonguskjal 2015). Til trods for at abortspørgsmålet har været emne for offentlig debat på Færøerne inden, fremhæver jeg dette som en årsag til den øgede opmærksomhed, da overtagelsen gav anledning til at behandle loven og tilpasse den sin nuværende færøske kontekst. Dette blev som nævnt indledningsvis ikke tilfældet, da færøske myndigheder indtil videre ikke har fremlagt ændringsforslag eller anden behandling af den gældende færøske abortlov.

3 I brevudvekslingen mellem Folketinget og det færøske Landsstyre er vedlagt bemærkninger fra diverse landsstyremedlemmer, hvor årsagerne til afvisning af den nye lov knyttes til det lave indbyggertal på Færøerne og modstand mod den eugenetiske årsag til abort.

De institutionelle rammer for abort på Færøerne er således, trods den gunstige mulighed, ikke blevet ændret eller behandlet af den færøske regering. Færøernes første deciderede sociale bevægelse for liberalisering af abortloven blev dog skabt.

Frítt Val introducerede sig selv i en kronik i det landsdækkende færøske dagblad *Dimmalætting* den 5. september 2017 med titlen: ”Mening: Frit valg – for fri abort” (Frítt Val, 2017)⁴. I dette skriv præsenteres formålet med kronikken som værende ”at give færinger, der støtter fri abort, ordet”, og positionerer afsender som en anden aktør end ”politikere, repræsentanter for lægefaget” og ”grupper og personer, der støtter eller endda ønsker at stramme nuværende lovgivning”, hvoraf sidstnævnte ”har været særlig synlige i debatten”. Afsender indtager således en vernakulær rolle som modoffentlighed, da deres synspunkt angiveligvis hverken spejler det institutionelle eller mest repræsenterede perspektiv.

”Os, der her tager ordet, er en bred skare af kvinder af forskellige baggrunde og forskellige politiske og religiøse overbevisninger. Men vores fælles formål er et ønske om at få fri abort på Færøerne og til at arbejde for dette formål.” (Dimma.fo, 2017).

Det centrale argument er at den gravide selv skal have ret til at afgøre sin situation, hvilket tager udgangspunkt i ”en grundlæggende tillid til at kvinden selv er den, der bedst forstår og kender sin egen situation, og at hun derfor er den, der er bedst egnet til at tage denne beslutning” (Frítt Val, 2017). Afsenderne påpeger også den ulighed den nuværende abortsituation omfatter, da det ikke er alle der har den samme viden om, hvilke læger der har et liberalt syn på abort, og samme ressourcer, hvis de vil tage til Danmark for at få foretaget en abort. Afsenderne understreger til sidst at abort er en ”virkelighed, der ikke kan tilsidesættes” og at ”debatten fortsætter”, så gravide på Færøerne bliver sikret retten over egen krop (Frítt Val, 2017). Dermed inviterer kronikken læseren og andre til at deltage i arbejdet for fri abort og debatten om samme emne.

Fortællinger uden afsendere

Frítt Vals arbejde fortsatte og fortsætter i en række kampagner, primært på sociale medier. For at undersøge hvordan forhandlingen af reproduktivt medborgerskab har udfoldet sig retorisk, fokuserer jeg nu på kampagnen #MínAbort (Da: Min-Abort).

I rød skrift på bleggul baggrund har Frítt Val delt anonyme historier om abort indsamlet fra færinger, der er blevet delt på Facebook og Instagram. I kontrast til lovgivningen udtrykker disse narrativer andre og modstridende oplevelser og årsager til at få foretaget en abort på Færøerne. Til trods for at loven ikke kræver denne form for vidnesbyrd om oplevelsen af abort, så indtager de en alternativ subjekt-position end den i loven stipulerede. Afsenderne har fået aborter selvom de har været i parforhold, på tidspunkter hvor de måske allerede havde børn eller fik børn

4 Frítt Val kommunikerer på færøsk og de danske oversættelser er mine egne.

senere; de har haft negative følelser eller ikke; og de nævner ikke nødvendigvis, hvilke kriterier de har opfyldt eller hvilken indikation, der er forelagt som årsag, for at de kunne få en abort. Deres narrativer vægter deres behov for en abort, deres ønske om at få den og det valg, de selv har truffet.

Hvert billede har ”- Anonym kvinde” som underskrift og Frítt Vals logo centreret i bunden, så den gule baggrund fungerer som en form for brevpapir. Afsenderrollen bliver dermed delt mellem det unavngivne ophav til teksten, og Frítt Val som formidler, mens afsenders identitet er fraværende. I citationstegn er sætninger i varierende længde indsat, skrevet i første person ental, og enkelte gange flertal, der udlægger narrativer om hvordan et ”jeg” (eller et ”vi”) har oplevet at få en abort eller gjort sig tanker om det. Narrativerne er skrevet i færøsk tale- eller hverdagsprog, hvor danismer og enkelte slåfejl ikke er korrigeret, og udtrykker igen det vernakulære, ikke-polerede, egentlige færøske sprog.⁵ Narrativerne er, set bort fra deres æstetiske form og overordnede tema, meget forskellige og beskriver forskellige følelser, oplevelser og reaktioner på den omtalte abort.

Mange beskriver negative følelser, såsom dette eksempel, hvor første person ental beskriver sin egen reaktion, inden der skiftes til første person flertal, hvor læseren må formode at det er et par, der udtrykker vished over beslutningen:

”Jeg var så flov, vred, ked af det og fuld af skam. Men vi var heller ikke i tvivl den her gang.” (27. maj 2020).

Teksten giver udtryk for, at det ikke er fortællerens første abort, og på grund af implikationen af at vedkommende er i et parforhold, kan læseren antage, at det ikke ses som en årsag til at en graviditet er ønsket, eller at det at få et, eller flere, børn har været en naturlig konsekvens af et aktivt seksualliv. Til trods for et parforholds mulige normativitet, og mulige basis for indfrielse af rollen som forælder-medborger, så står narrativet i kontrast til dette: selv i et forhold, der har været længe nok til at to graviditeter er forekommet, behøver ønsket om at få et barn ikke at være til stede.

I ovenstående eksempel findes der ingen afvisning af at afsender har børn, mens et andet eksempel udtrykker det eksplicit:

”Jeg bliver stadig ked af det, når jeg tænker på hvad der er sket. Men jeg føler næsten ingen skam længere, og jeg fortryder det ikke. Jeg ved, at jeg ikke ville kunne have håndteret graviditeten eller håndteret det at være mor. Jeg ville ikke have været en god mor. Det er så simpelt. Men det er jeg nu.” (17. maj 2020).

Uden reference til alder eller tidsrum fortæller denne afsender om sine negative følelser i forhold til moderskab på det tidspunkt, hvor aborten var nødvendig. Narrativet begynder med en formulering af afsenders negative følelser, fortsætter med en reduktion af disse og afklaring med situationen, hvorefter vedkommende kon-

5 Dette kan desværre ikke udtrykkes i oversættelser til dansk. På Færøerne fylder sprogpurisme i den offentlige debat, hvor danismer især betegnes som ukorrekt færøsk.

kluderer at dengang var moderrollen ikke håndterbar, mens den er det nu. Læseren føres således fra en negativt erindret fortid over i en positiv erfaret nutid, hvor afsenders sikkerhed i sit valg centrerer som understøttelsespunkt og muliggørende for skiftet mellem de to positioner.

Andre oplevede aldrig negative følelser i forbindelse med deres abort, og er ikke efterfølgende fulgt af dårlige erfaringer og erindringer, som i dette eksempel:

”Jeg har det fint med aborten i dag, det var hurtigt overstået, og jeg har ikke haft nogen bivirkninger af den. Når emnet opstår i samtaler, tager det mig nogle gange et par sekunder at huske, at jeg fik en.” (14. maj 2020).

Den nøgterne beskrivelse af effektivitet og manglende følger står i kontrast til de andre eksempler, der på sin vis ”lever op til” forventningen om at en abort er følelsesmæssigt eller fysisk hård. Det udtrykker sidstnævnte narrativ ikke, og erfaringen fylder så lidt, at den til tider bliver glemt, hvilket for en modvillig læser kan opfattes som følelseskulde, men i kontekst af de andre narrativer må ses som udtryk for den mangfoldighed af oplevelser, som afsenderne repræsenterer.

Et eksempel udtrykker just denne mangfoldighed, eller nærmere en kritik af, at den ikke tages for givet:

”Jeg husker at jeg var til folkemøde i Høllini á Hálsi i 2015, og repræsentanter for foreninger imod abort fortalte, hvor dårligt ”disse kvinder” har det. Som om det er en naturlov, at alle kvinder føler det samme – uanset situationen” (3. maj 2020)

Afsender opponerer mod en reduktionistisk kategorisering af mennesker, der får foretaget en abort, og benævner det naturalistiske argument satirisk i en formulering, der snarere antager at følelser og oplevelser er situationsbetingede. Her udtrykkes også det argument som det forrige narrativ illustrerer, hvor en abort ikke fører til at ”have det dårligt”.

De negative følelser knyttes også til mødet med andre i abortforløbet. En del eksempler belyser mødet med sundhedsvæsenet, der også har taget sig forskelligt ud. Nogle har haft overraskende positive oplevelser:

”Jeg var på Færøerne, og jeg er utrolig glad for, hvordan kommunelægen og lægen på hospitalet håndterede det uden fordømmelse. Der havde jeg egentlig forventet langt værre, på grund af omtalen af abort på Færøerne, og reglerne som jeg troede læger her skulle følge” (22. maj 2020)

Når det nævnes at vedkommende var på Færøerne, giver det anledning til at tro at vedkommende delvis eller til tider opholder sig uden for landet, og vedkommende dermed er bevidst om forskellen på rettigheder og praksis ”her” og uden for Færøerne. Fortælleren inddrager diskursen på Færøerne, uden at definere om der menes negativ omtale af abort eller negativ omtale af muligheden for at få en abort, men narrativet understreger at den enkelte oplevelse kan være meget anderledes end hvordan abortforløb bliver rammesat.

Dog er der også eksempler på det omvendte:

”Kommunikationen med læge og sundhedsvæsnet oplevede jeg som meget dårlig. For det første blev jeg overset, og de valgte ikke at svare mig. Sidenhen at tage til dem, og jeg blev spurgt lige ud i rummet, om jeg var blevet voldtaget. Jeg ville ønske at jeg ikke havde kontaktet læge eller sundhedsvæsnet på Færøerne, og havde valgt med det samme at kontakte dem i Danmark” (5. maj 2020)

Vi kan uddrage af narrativet, at fortælleren er endt med at tage til Danmark efter et negativt møde med det færøske sundhedsvæsen. På trods af de sparsomme detaljer, så kunne denne og den forrige afsender i princippet have stået i sammenlignelige situationer, men de læger de har opsøgt har fortolket deres opgaver forskelligt. Det perspektiv udtrykker det sidste narrativ, jeg vil medtage, også:

”Jeg har en god læge, som ikke var dømmende, og som hjalp mig med at komme til hurtigst muligt. Jeg er meget taknemmelig for det, fordi jeg ved at alle ikke bliver mødt på den måde” (29. april 2020)

De mange udtryk for oplevelser og holdninger spejler den ramme som fortællingerne taler ind i og formes af. Til trods for at afsenderne beskriver subjektive oplevelser, så skitseres deres omgivelser samtidig, og de forhold de oplever som problematiske, gavnlige og relevante for deres holdninger danner udgangspunkt for deres udsagn om og som modhandlinger.

Bekendelser uden syndere

Denne form for bekendelser er i tråd med Foucaults afvisning i *Seksualitetens historie* af den såkaldte undertrykkelsestese (Foucault, 1984). I modsætning til opfattelsen af at menneskeheden er blevet pålagt tavshed om deres seksualitet og at reproduktive og seksuelle normafvigelse er blevet undertrykt (og som dels kan tilskrives Freud), så har seksualitetens historie snarere været en veritabel diskursiv eksplosion: menneskers bekendelser om deres erotiske og reproduktive synder er blevet afkrævet dem eller frivilligt udlagt i sådan en overflod, at menneskets forplantningsaktiviteter bestemt ikke har været hemmelige. Foucault tilskriver denne bekendelsesoverflod til den *pastorale magt*, altså den principielle organisering af den moderne stat, som ikke lader sig gøre, ”without knowing the inside of people’s minds, without exploring their souls, without making them reveal their innermost secrets” (Foucault, 1982, s. 783).

Afstanden mellem den katolske pastors krav om bekendelse og den nuværende stats individuelle kontrol kan synes lang, men jeg vil minde læseren om de to samtaler en færøsk gravid skal igennem for at opnå accept af sit ønske om abort. Den færøske abortlov stipulerer de subjektiviteter for reproduktivt medborgerskab der officielt sanktioneres: den fremstiller selv den multiple-choice liste af svar på, hvorfor man er kommet til bekendelse. Frítt Vals #MínAbort-kampagne udvider og udfordrer denne begrænsning, og illustrerer i sin helhed af forskellighed, hvad der fortrænges af loven. Disse modhandlinger belyser altså lovgivningens *kunnen* og udstiller dens interne logik, hvilket viser hvilke indsigter man kan komme til ved at

følge Foucaults opfordring til at undersøge *kunnen* gennem strategiske modsætningsforhold:

“For example, to find out what our society means by sanity, perhaps we should investigate what is happening in the field of insanity. And what we mean by legality in the field of illegality. And, in order to understand what power relations are about, perhaps we should investigate the forms of resistance and attempts made to dissociate these relations.” (Foucault, 1982, s. 780)

Spørgsmålene og svarene om psykisk sundhed og sindssyge, det lovlige og ulovlige og modstanden mod denne kobling kommer til udtryk i den færøske abortlov og dens omgivende diskurs. En logik og et magtapparat der samtidig forudsætter den modstand som denne artikel har undersøgt, da det er den færøske regerings lov-dokument om abort, der giver anledning til disse bekendelser fra anonyme mennesker, der nægter at se sig selv som syndere. Selv om de fortællinger som Frítt Val giver platform til ikke er bekendelser i samme form, som der afkræves i abortloven, så er det relevant at understrege, at de udleverer folks personlige erfaringer og forsøger at etablere dem som legitime former i det færøske abortlandskab.

Min analyse har som sagt ikke til formål at påvise en eller anden form for af-diskursivering eller total forkastelse af det at blive et subjekt. Modhandling er ikke at bekæmpe eller benægte italesættelsens styringsform, men med Foucaults ord et bud på ”how not to be governed *like that*, by that, in the name of those principles, with such and such an objective in mind and by means of such procedures, not like that, not for that, not by them” (Foucault, 2007, s. 44). Fortællingerne benævner forskellige former for kontrol, både medicinsk og social, og anerkender dem som faktorer, mens de formulerer deres egen position midt i alle disse styringsformer.

For at vende tilbage til Kathryn Kohrs-Campbell og den promiskuøse handlekraft, så understreger casen dermed hendes pointer. Taleplatformen er kollektivt skabt og udspringer af den materielle kontekst den taler ind i; Frítt Vals kampagne er vernakulær retorik der er dialektisk forudsat af den institutionelle lovgivning den står i modsætning til. De anonyme kvinders narrativer kontekstualiseres som aktivisme gennem Frítt Vals afsenderrolle, der artikulerer eller rammesætter disse som modstand. Frítt Val har ikke skabt disse narrativer, men ”opfundet” deres platform, hvorigennem oplevelser og holdninger til abort på Færøerne brydes og kaster lys på deres omgivelser. Narrativerne udviser retoriske kvaliteter, primært gennem fra-valget af redigering, der fremmer autenticitet. Brugen af fortællinger eller vidnesbyrd personificerer behovet for abort, og selv om der ikke sættes ansigt eller navn på, så illustrerer narrativerne den subjektivitet, som loven ikke rummer. Kampagnens stilistiske udformning bærer dens pointer ved at flerstemmige narrativer samles i ét udtryk. Den æstetiske sammenhæng forbinder narrativerne til en samlet kritik af lovgivningen, mens deres forskelligartede indhold understreger mangfoldigheden af, hvordan abort opfattes.

Todelte og tvæggede funktioner

Retorisk reproduktivt medborgerskab opstår således i den dobbelte funktion af at skabe diskursive rum for forskellige reproduktive normer og skabe samtale, hvor forskellige aktører forsøger at påvirke rammerne for dem. Underskriftindsamlingen konstituerede den færøske medborger for liberalisering af abortlovgivningen, mens #MinAbort både har potentiale som et erfaringsfælleskab, hvor abortoplevelser bliver formuleret, samt overfor en modtager der kan fortsætte debatten om abortlovgivningens rammer.

Vi ved endnu ikke, hvad disse modhandlinger vil føre til. Fortællinger om abort har været og er stadig en af de mest centrale retoriske strategier i modstanden mod konservativ lovgivning og bevægelser for reproduktive rettigheder. Fra *Manifeste de 343*, hvor 343 franske kvinder i 1971 med deres underskrifter indrømmede at de havde fået en abort, til slagordet #ShoutYourAbortion der er ramme om amerikanske kampagner og organisationer efter afvisningen af Roe vs. Wade i 2022, og de mange sociale bevægelser for reproduktiv frihed der har fundet sted derimellem, så kan det at fortælle og stå ved sin abort være en aktivistisk handling på grænsen til civil ulydighed⁶ (de Beauvoir, 1971; De Zordo et al., 2017). Som Celeste Condit understreger i *Decoding Abortion Rhetoric*, så har personlige narrativer og rædsels-historier om ulovlige aborter fyldt i den offentlige fortælling, også inden de er blevet organiseret som kampagner for liberalisering (Condit, 1990).

En risiko ved den narrative strategi er dog at der skabes en ny norm for hvordan den ”rigtige” aborthistorie ser ud. Kendte menneskers fortællinger rammesættes af deres ethos, mens internationale kontekster forkert kan lede en til at tro, at alle liberaliseringsbevægelser arbejder under de samme præmisser. Som Kendall Phillips understreger, så er det kritikerens ansvar at anerkende hvordan en bevægelse samler én version af modstanden og udelukker andre, mens ”we should resist the urge to draw lines of continuity that connect them either to the developments of their past or to the direction of their future” (Phillips, 2015, s. 69). Et fokus på modhandlinger, mener jeg, bør i sin enkleste form undersøge udtryk for at den begrænsning der udfordres kunne være anderledes – ”the possibility that what we have now, the way we live, might not be necessary or essential. That we might live differently” (Phillips, 2015, s. 70) – og ikke antage nogen form, som det eneste alternativ.

Turið Hermannsdóttirs etnografiske arbejde med abortfortællinger i Færøerne fremhæver denne kompleksitet (Hermannsdóttir, 2022, s. 5). Gennem interviews mindes vi om, at narrativer begrænses af situation og omgivelser forventninger, når en patient f.eks. skal fortælle sin historie på den ”rigtige” måde, for at få ret til en abort (Hermannsdóttir, 2022, s. 1). Samtidig er tavshed en strukturel komponent i et erfaringsfelt præget af stigma, hvor det at tie er en strategisk manøvre af hensyn til en selv og ens personlige kontekst:

“In this light, keeping silent is a way to maintain one’s reproductive citizen-

6 Her er det vigtigt at understrege at aborter i en færøsk kontekst sjældent er ulovlige, da loven tillader abort i visse tilfælde, mens det ikke er ulovligt at rejse til Danmark for at få fået en abort, der er afvist i Færøerne (Hermannsdóttir, 2022, p. 3).

ship while attending to one's acute reproductive needs" (Hermannsdóttir, 2022, s. 5)

Narrativer kan således være normative, og fravalget af dem kan være en beskyttende måde at udtrykke sit tilhørsforhold, mens man forbryder sig mod samfundets normer. På baggrund af min analyse vil jeg alligevel påstå, at Fritt Vals kampagner har et så fragmentarisk udtryk, at det kritiske blik på dem som retorisk reproduktivt medborgerskab ikke skal have som hovedformål at undersøge hvordan de begrænser hvad færøske abortrettigheder kan være. Fritt Val er med til at skabe plads til en anden stemme om abort i det færøske samfund, fremhæver fortællinger der illustrerer denne, og eksemplificerer dermed hvad retorisk reproduktivt medborgerskab kan være.

Litteratur

- Beauvoir, S. de (1971). La liste des 343 françaises qui ont le courage de signer le manifeste «JE ME SUIS FAIT AVORTER». *Le Nouvelle Observateur*, 5th of april.
- Beynon-Jones, S. M. (2013). Expecting Motherhood? Stratifying Reproduction in 21st-century Scottish Abortion Practice. *Sociology*, 47(3), 509–525. doi: 10.1177/0038038512453797
- Biesecker, B. A. (1992). Michel Foucault and the Question of Rhetoric. *Philosophy & Rhetoric*, 25, 4. <https://www.jstor.org/stable/40237735>
- Billig, M. (1996). *Arguing and thinking. A rhetorical approach to social psychology* (Second edition). The Press Syndicate of the University of Cambridge.
- Campbell, K. K. (2005). Agency: Promiscuous and Protean. *Communication and Critical/Cultural Studies*, 2(1), 1–19. doi: 10.1080/1479142042000332134
- Charland, M. (1987). Constitutive Rhetoric: The Case of the People Québécois. *Quarterly Journal of Speech*, 73(2), 133–150. doi: 10.1080/00335638709383799
- Condit, C. M. (1990). *Decoding Abortion Rhetoric. Communication Social Change*. University of Illinois Press.
- Cox, R., & Foust, C. (2009). Social Movement Rhetoric. In A. Lunsford, K. Wilson, & R. Eberly, *The SAGE Handbook of Rhetorical Studies* (pp. 605–627). SAGE Publications, Inc.
- De Zordo, S., Mishtal, J., & Anton, L. (2017). *A Fragmented Landscape: Abortion Governance and Protest Logics in Europe*. Berghahn Books.
- Death, C. (2010). Counter-conducts: A Foucauldian Analytics of Protest. *Social Movement Studies*, 9(3), 235–251. doi: 10.1080/14742837.2010.493655
- Death, C. (2016). Counter-Conducts as a Mode of Resistance: Ways of “Not Being Like That” in South Africa. *Global Society*, 30(2), 201–217. doi: 10.1080/13600826.2015.1133566
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8(4), 20. <https://www.jstor.org/stable/1343197>
- Foucault, M. (1984). *The History of Sexuality*. Pantheon Books.
- Foucault, M. (2007). What is Critique? In S. Lotringer (Ed.), & L. Hochroth (Trans.), *The politics of truth. Semiotext(e)*: Distributed by the MIT Press.
- Fritt Val. (2017). Meining: Fritt val—Fyri friari abort. *Dimmalætting*, 19.
- Gaini, F. (2019). Altered Islands: Young Faroe Islanders' Future Landscapes. Suomen Antropologi: *Journal of the Finnish Anthropological Society*, 43(4), 3–18. doi: 10.30676/jfas.v43i4.73270
- Hayfield, E. A. (2018). Family-centred work motility in a small island society: The case of the Faroe Islands. *Gender, Place & Culture*, 25(8), 1138–1153. doi:

- 10.1080/0966369X.2018.1461075
- Hermansdóttir, T. (2022). Maneuvering in Silence: Abortion Narratives and Reproductive Life Histories from the Faroe Islands. *Medical Anthropology*, 1–14. doi: 10.1080/01459740.2022.2115368
- Howard, R. G. (2010). The Vernacular Mode: Locating the Institutional in the Practice of Citizenship. In D. C. Brouwer & R. Asen (Eds.), *Public Modalities*. The University of Alabama Press.
- Ivie, R. L. (2015). Enabling Democratic Dissent. *Quarterly Journal of Speech*, 101(1), 46–59. doi: 10.1080/00335630.2015.994900
- Kock, C., & Villadsen, L. (2014). *Contemporary Rhetorical Citizenship*. Leiden University Press.
- Kock, C., & Villadsen, L. (2017). Rhetorical citizenship: Studying the discursive crafting and enactment of citizenship. *Citizenship Studies*, 21(5), 570–586. doi: 10.1080/13621025.2017.1316360
- Kroløkke, C., & Hermann, J. R. (2019). Slægtskabsreguleringer. Feministisk retsretorik som analyseramme og dens potentialer for at identificere lovens performative effekter. *Rhetorica Scandinavica*, 79, 44–65.
- Lundberg, C., & Gunn, J. (2005). “Ouija board, are there any communications?” Agency, ontology, and the death of the humanist subject, or, continuing the ARS conversation. *Rhetoric Society Quarterly*, 35(4), 83–105. <http://www.jstor.org/stable/40232610>
<http://www.jstor.org/stable/40232610>
- Morgan, L. M., & Roberts, E. F. S. (2012). Reproductive governance in Latin America. *Anthropology & Medicine*, 19(2), 241–254. doi: 10.1080/13648470.2012.675046
- McKerrow, R. E. (1989). Critical Rhetoric. Theory and Praxis. *Communication Monographs*, 56. doi:
- Pason, A. (2017). Phenomenon or Meaning? A Tale of Two Occupies. *What democracy looks like: The rhetoric of social movements and counterpublics* (pp. 107–128).
- Phillips, K. R. (2002). Spaces of Invention: Dissension, Freedom, and Thought in Foucault. *Philosophy and Rhetoric*, 35(4), 328–344. doi: 10.1353/par.2003.0010
- Phillips, K. R. (2015). The Event of Dissension: Reconsidering the Possibilities of Dissent. *Quarterly Journal of Speech*, 101(1), 60–71. doi: 10.1080/00335630.2015.994899
- Roussel, N. (1994). Let Us Create the Female Citizen. In J. Kjær & J. Waelti-Walters (Trans.), *Feminisms of the Belle Époque* (pp. 278–292). University of Nebraska Press.
- Siisiäinen, L. (2019). Foucault, Biopolitics and Resistance (1st ed.). Routledge.
- Lov om Færøernes Hjemmestyre, nr. 137 af 23/03/1948 (2005).
- Overtagelsesloven, nr. 578 af 24/06/2005 (2005).
- Roseneil, S., Crowhurst, I., Santos, A. C., & Stoilova, M. (2013). Reproduction and citizenship/reproducing citizens: Editorial introduction. *Citizenship Studies*, 17(8), 901–911. doi: 10.1080/13621025.2013.851067
- Turner, B. S. (2001). The erosion of citizenship. *The British Journal of Sociology*, 52(2), 189–209. doi: 10.1080/00071310120044944
- Turner, B. S. (2008). Citizenship, reproduction and the state: International marriage and human rights. *Citizenship Studies*, 12(1), 45–54. doi: 10.1080/13621020701794166
- Wander, P., & Jenkins, S. (1972). Rhetoric, society, and the critical response. *Quarterly Journal of Speech*, 58(4), 441–450. doi: 10.1080/00335637209383142